

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGUYỄN THỊ HOÀI THU

GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG
CỦA CÁC TÁC PHẨM VĂN HỌC VIỆT NAM TRUNG ĐẠI
TRONG CHƯƠNG TRÌNH NGỮ VĂN PHỔ THÔNG HIỆN
HÀNH

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Thái Nguyên – 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGUYỄN THỊ HOÀI THU

GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG
CỦA CÁC TÁC PHẨM VĂN HỌC VIỆT NAM TRUNG ĐẠI
TRONG CHƯƠNG TRÌNH NGỮ VĂN PHỔ THÔNG HIỆN
HÀNH

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS Dương Thu Hằng

Thái Nguyên – 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn đều trung thực và chưa từng được công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2017

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Hoài Thu

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn thạc sĩ này, tác giả xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Văn – Xã hội, Trường Đại học Khoa học – Đại học Thái Nguyên và các Thầy, Cô giáo đã trực tiếp giảng dạy, giúp đỡ trong suốt quá trình học tập.

Đặc biệt, tác giả xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới giảng viên hướng dẫn PGS.TS Dương Thu Hằng đã luôn tận tình hướng dẫn, quan tâm trong suốt thời gian tác giả nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, người thân, bạn bè và đã giúp đỡ, động viên, tạo điều kiện để tác giả hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2017

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Hoài Thu

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Chương trình	CT
Dạy học	DH
Học sinh	HS
Giáo dục	GD
Giáo viên	GV
Phổ thông	PT
Trung học cơ sở	THCS
Trung học phổ thông	THPT
Sách giáo khoa	SGK

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu	5
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	5
5. Phương pháp nghiên cứu	6
Chương 1 NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	8
1.1. Một số vấn đề lý luận về văn hóa truyền thống và giá trị của nó trong tác phẩm văn học	8
1.1.1. Quan niệm về giá trị văn hóa và giá trị văn hóa truyền thống	8
1.1.2. Mối quan hệ giữa văn hóa và tác phẩm văn học	10
1.1.3. Diện mạo văn hóa, văn học Việt Nam thời kỳ trung đại	12
1.2. Hệ giá trị văn hóa truyền thống tiêu biểu trong văn học Việt Nam thời kỳ trung đại	19
1.2.1. Sự khoan dung	19
1.2.2. Tinh thần yêu nước	23
1.3. Thực trạng dạy - học các tác phẩm văn học Việt Nam thời trung đại trong nhà trường phổ thông	26
1.3.1. Đặc điểm của chương trình Ngữ văn phổ thông, Sách giáo khoa hiện hành	26
1.3.2. Những khó khăn cơ bản trong dạy - học các tác phẩm văn học Việt Nam trung đại trong nhà trường phổ thông	29

Chương 2 NHẬN DIỆN NHỮNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG TIÊU BIỂU TRONG CÁC TÁC PHẨM VĂN HỌC VIỆT NAM THỜI TRUNG ĐẠI TRONG CHƯƠNG TRÌNH NGŨ VĂN PHỔ THÔNG HIỆN HÀNH	32
2.1. Truyền thống yêu nước, yêu độc lập- tự do	32
2.1.1. Yêu nước là tự hào dân tộc	32
2.1.2. Truyền thống căm thù giặc sâu sắc	36
2.1.3. Truyền thống yêu nước thể hiện ở khát vọng độc lập	40
2.1.4. Truyền thống yêu quê hương, đất nước	42
2.2. Truyền thống nhân đạo.....	44
2.2.1. Ca ngợi, trân trọng vẻ đẹp của con người	44
2.2.2. Đồng tình với khát vọng của con người	47
2.2.3. Đồng cảm, xót thương cho số phận bi kịch của người phụ nữ trong xã hội phong kiến	49
2.2.4. Hướng tới những giải pháp đem đến hạnh phúc cho con người, cuộc sống. Đề cao quan hệ đạo đức, lối sống tốt đẹp giữa người với người	54
2.3. Truyền thống yêu và sống hòa hợp với thiên nhiên.....	57
2.3.1. Thiên nhiên giản dị, thơ mộng giàu sức sống	58
2.3.2. Thiên nhiên chứa chất tâm trạng đa chiều của con người	62
Chương 3 TÍCH HỢP GIÁO DỤC GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG TRONG DẠY- HỌC CÁC TÁC PHẨM VĂN HỌC VIỆT NAM THỜI TRUNG ĐẠI TRONG CHƯƠNG TRÌNH NGŨ VĂN PHỔ THÔNG	66
3.1. Cơ sở lí luận và thực tiễn của việc dạy học tích hợp trong dạy học tác phẩm văn học Việt Nam thời trung đại	66
3.1.1. Cơ sở lí luận	66
3.1.2. Cơ sở thực tiễn	67

3.2. Thiết kế một số chủ đề tiêu biểu theo hướng tích hợp giáo dục văn hóa truyền thống trong dạy – học tác phẩm văn học Việt Nam trung đại trong nhà trường PT	69
3.2.1. Nhóm chủ đề yêu nước	70
3.2.2. Nhóm chủ đề nhân đạo.....	73
3.3. Các bước chuẩn bị dạy học theo chủ đề tích hợp.....	75
3.3.1. Phân chia bài học; cấu trúc lại chương trình.....	75
3.3.2. Xác định thời lượng thực hiện dạy học một chủ đề tích hợp	76
3.3.3. Xây dựng mục tiêu, nội dung của chủ đề tích hợp	76
3.3.4. Xây dựng hệ thống câu hỏi, bài tập kiểm tra theo chủ đề tích hợp	77
3.4. Đề xuất một số chủ đề tích hợp tiêu biểu.....	77
3.4.1. Chủ đề Tích hợp giáo dục truyền thống yêu nước và tự hào dân tộc	77
3.4.2. Chủ đề Tích hợp giáo dục truyền thống đồng cảm với người phụ nữ trong xã hội phong kiến	84
3.4.3. Chủ đề Tích hợp giáo dục văn hóa ứng xử trong tình bạn, tình yêu	88
3.4.4. Chủ đề Tích hợp giáo dục văn hóa ứng xử trong gia đình	91
3.4.5. Chủ đề Tích hợp giáo dục văn hóa ứng xử với thiên nhiên	94
KẾT LUẬN	99
TÀI LIỆU THAM KHẢO	102
PHỤ LỤC	107

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong bối cảnh quốc tế hiện nay, toàn cầu hoá không chỉ mang lại thời cơ lớn mà còn tạo ra những thách thức đối với tất cả các quốc gia, đặc biệt là với các nước đang phát triển. Trước xu thế toàn cầu hoá, văn hoá Việt Nam có cơ hội giao lưu với các nền văn hoá khác trên thế giới. Đây cũng là giai đoạn mà các giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc phải đối diện với những tác động tiêu cực của quá trình hội nhập. Hội nhập quốc tế và giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc là những nhu cầu tất yếu, khách quan để một dân tộc có thể tồn tại và phát triển trong xu thế toàn cầu hoá. *Nghị quyết Đại hội lần thứ IX của Đảng Cộng sản Việt Nam* đã chỉ rõ: “Toàn cầu hoá kinh tế là một xu thế khách quan, lôi cuốn ngày càng nhiều nước tham gia; xu thế này vừa có mặt tích cực vừa có mặt tiêu cực, vừa có hợp tác vừa có đấu tranh” [48].

Hội nhập quốc tế và giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc là hai mặt thống nhất, có quan hệ chặt chẽ với nhau. Thách thức lớn nhất đối với Việt Nam là làm thế nào để nền văn hóa dân tộc vừa có thể tiếp thu được các giá trị thời đại, tinh hoa văn hoá nhân loại, vừa có thể giữ được bản sắc dân tộc vốn có; tiếp tục phát triển trong sự giao lưu với cộng đồng thế giới mà không bị hoà tan, không bị nhấn chìm vào các nền văn hóa khác hoặc trở thành “cái bóng mờ” của dân tộc khác, nền văn hoá khác.

Giáo dục việc giữ gìn và phát huy giá trị văn hoá truyền thống dân tộc cho thế hệ trẻ là vấn đề được Đảng, Nhà nước và xã hội quan tâm. Trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước thời kỳ quá độ đi lên chủ nghĩa xã hội*, Đảng Cộng sản Việt Nam xác định mục tiêu đó như sau: “Xã hội xã hội chủ nghĩa mà nhân dân ta xây dựng là một xã hội có nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” [58]. Tại *Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Đảng vẫn tiếp tục khẳng định: “Xã hội xã hội chủ nghĩa mà nhân dân ta xây dựng là một xã hội: Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh; do nhân dân làm chủ...; có nền văn hóa tiên tiến, đậm

đà bản sắc dân tộc...” và để thực hiện được mục tiêu đó, Đảng cũng nhấn mạnh đến nhiệm vụ của văn hóa là phải “gắn kết chặt chẽ và thấm sâu vào toàn bộ đời sống xã hội, trở thành nền tảng tinh thần vững chắc, sức mạnh nội sinh quan trọng của phát triển”. [48]

Trong chương trình giáo dục đào tạo phổ thông, môn Ngữ văn có vị trí đặc biệt quan trọng trong việc hình thành và phát triển nhân cách, tài năng con người. Không chỉ rèn luyện, phát triển năng lực tư duy logic, trí tưởng tượng phong phú, sáng tạo, các kỹ năng phát triển và sử dụng ngôn ngữ, văn học còn hướng đối tượng giáo dục biết thẩm thấu, cảm thụ giá trị đích thực của nghệ thuật, hướng tới chân - thiện - mỹ của văn chương với cách ứng xử và hành động trong thực tiễn đời sống xã hội.

Những giá trị văn hóa truyền thống quý báu của dân tộc được thể hiện rất đa dạng và phong phú trong các tác phẩm văn học Việt Nam trung đại nhưng hiện nay chưa được quan tâm tìm hiểu. Vì vậy, đề tài này nếu được thực hiện sẽ có ý nghĩa không nhỏ trong việc nâng cao chất lượng giáo dục thế hệ trẻ nói riêng, góp phần đổi mới giáo dục nói chung.

2. Lịch sử vấn đề

Văn hóa và những giá trị văn hóa truyền thống là một vấn đề đã được đề cập rất nhiều. Về văn hóa không thể không nhắc tới cuốn *Việt Nam văn hóa sử cương* của Đào Duy Anh in lần đầu tiên năm 1938 được ấn hành bởi Quan Hải Tùng Thư. Ngoài ra, còn rất nhiều công trình nghiên cứu khác như: *Cơ sở văn hóa Việt Nam* của Trần Ngọc Thêm, *Văn hóa Việt Nam trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế* của Nguyễn Chí Bền, *Văn hóa truyền thống dân tộc với việc giáo dục thế hệ trẻ* của Nguyễn Hồng Hà, *Bảo tồn, làm giàu và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam trong đổi mới và hội nhập* của Ngô Đức Thịnh, *Văn hóa gia đình Việt Nam* của Vũ Gia Khánh...

Trong bài viết *Một số vấn đề lí luận nghiên cứu hệ giá trị văn hóa truyền thống trong đổi mới và hội nhập*, tác giả Ngô Đức Thịnh cho rằng: “Chúng ta bảo